

BESLUT

2020-09-21 Dnr: 20/00921

SAKEN

Uppdrag granskning – Sjuksköterskebluffen: del 2, SVT2, 2020-02-22, program om sjukvården; fråga om saklighet och respekt för privatlivet

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kravet på saklighet eller bestämmelsen om respekt för privatlivet.

PROGRAMMET

Programmet var en uppföljning av ett tidigare reportage i *Uppdrag granskning* om personer med svensk sjuksköterskelegitimation som inte närvarat under sin utbildning på utländska universitet. I programmets inledning spelades en sekvens upp i vilken en reporter pratade med en person – med det fingerade namnet Alex – i en park. Alex ansikte var blurrat och hans röst förvrängd. Bland annat följande sades.

(Speakerröst) – För drygt ett år sedan mötte vi honom i parken utanför [sjukhus] i [stad]. Vi hade då avslöjat att han, och flera andra med sjuksköterskelegitimation, var en bluff. [---] Skulle man som patient kunna möta någon av dem inom vården i dag? (Reporter) – Ja, vi ska ta reda på vad de så kallade sjuksköterskorna gör i dag. Och vi är tillbaka i [land], för här blev vårt avslöjande en stor nyhet. [---] Vi kunde nämligen visa att elever skrev in sig på skolorna, fick betyg och examen, trots att de inte hade gått på skolorna. Och sedan fick de också legitimation och kunde börja jobba som sjuksköterskor. Och det här raffinerade bedrägeriet gjorde att patienter blev behandlade av falska sjuksköterskor på några av Sveriges största sjukhus. Och myndigheterna hade inte en aning.

Längre in i programmet spelades intervjuer upp med några av de sjuksköterskor som *Uppdrag granskning* uppmärksammat i det första reportaget. Bland annat följande sades (enligt svensk översättningstext).

(Reporter) – Men de vet inte att du var här samtidigt som du läste där? (Alex) – Nej, nej.
(Reporter) – Nej. Det har du inte berättat. (Speakerröst) – När vi mötte Alex jobbade han på [sjukhus]. (Reporter) – Hur går det att jobba som sjuksköterska om du inte har gått hela utbildningen? [...] (Alex) – Jag tycker att det går bra. (Speakerröst) – Att det gick bra, det är hans version. Men det finns också en annan version. Vi kommer senare bli kontaktade

av flera av hans kollegor. I de dokument han lämnade till Socialstyrelsen så framgår det inte att han under det sista skolåret egentligen flyttade hit, läste Svenska för invandrare, SFI, och att han skaffade sig ett jobb här. (Reporter) – Det är något som inte stämmer. I dokumentationen så står det att du har gått på skolan i [land] under 2011 och 2012, men då hade ju du flyttat hit. (Alex) – Jag gick en distanskurs då. (Reporter) – Man får inte läsa på distans. Då har du ju inte varit där. (Alex) – Jo, jag har varit där, men som sagt, jag gick bara på examen.

Reportern sa sedan att Alex aldrig hade beviljats en legitimation av Socialstyrelsen om de känt till att Alex inte varit på plats under sin utbildning. Därefter sa en speakerröst att Socialstyrelsen efter *Uppdrag granskning*s första program hade påbörjat en utredning samt anmält Alex till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Speakerrösten sa även att flera personer som *Uppdrag granskning* hade avslöjat hade anmälts till polisen och att en förundersökning påbörjats.

Därefter intervjuades en åklagare i internationell brottslighet som bland annat sa att det pågick en granskning av olika universitet i det aktuella landet. Lite senare sa en journalist från landet att bland annat att privata universitet kunde tjäna pengar på att erbjuda studenter en examen utan att erbjuda dem en adekvat utbildning. En speakerröst sa även att Alex tidigare hade arbetat på en rehabiliteringsavdelning men att han hade fått en ny tjänst, samt att han hade kvar sin sjuksköterskelegitimation.

Senare i programmet visades texter med vittnesmål från fem före detta kollegor till Alex som lästes upp av en speakerröst. Bland annat sades det att Alex kollegor hade lärt upp honom i allt som ingår i en sjuksköterskas uppgifter och att de hade flaggat för sjukhusledningen om att något inte stämde. Det framgick även att en kollega ansåg att hans bristande kunskaper var en risk för patientsäkerheten men att Alex, trots ledningens vetskap om hans brister, hade fått utökade arbetsuppgifter. Bland annat följande sades sedan samtidigt som bilder inifrån ett sjukhus visades.

(Speakerröst) – Vi har ju fått ett tips om att han har fått ett nytt jobb på [sjukhus]. Och inte vilket jobb som helst. Alex ska ha avancerat. Kan det vara möjligt? En i vårt team går in på sjukhuset. [...] Ja, det är Alex, på [avdelning]. Här vårdas patienter bland annat efter hjärnoperationer. Vi vet att flera kollegor reagerat starkt även här på hans nya arbetsplats. Men ledningen tar honom i försvar får vi höra från flera personer. Och att det uppfattas som känsligt att ifrågasätta hans placering på avdelningen.

Speakerrösten sa även att en läkare på sjukhuset där Alex arbetade hade ifrågasatt Alex lämplighet i ett mejl till personalchefen. Därefter intervjuades en områdeschef på det aktuella sjukhuset. Han sa bland annat att Alex hade intygat att han gått sin utbildning och att sjukhuset inte hade någon anledning att misstro honom. Bland annat följande sades sedan.

(Speakerröst) – Efter vårt avslöjande gjorde [sjukhuset] en utredning om Alex. Man ringde skolan och två sjukhus där han då påstod att han gjort praktik för sju år sedan. I utredningen framgår att Alex förvarnat handledarna om samtalet. Han får goda vitsord. Men nu har skolan ändrat sig: han hade frånvaro men det hävdar de att han tog igen under våren 2012, på plats i [land]. Alltså då han samtidigt var i Sverige och läste SFI på

ABF. [---] (Reporter) – Så finns det ju också intyg på att han har läst heltid på SFI, hur hänger det ihop tänker du? [---] (Chef) – Vi har kommit fram till att det han säger stämmer. [---] Och sedan får vi väl avvakta den här utredningen som pågår nu, den polisutredningen. (Reporter) – Jag tänker att när han började här på [sjukhuset] så var det ju flera kollegor som slog larm om att han var inkompetent. Att han inte alls kunde vara sjuksköterska, att han inte kunde ens ta ett blodtryck. Flera av dem har hört av sig till oss efteråt och bekräftat detta.

Därefter sa chefen att Alex hade varit oerfaren när han påbörjat sin anställning och att han därför hade givits en provanställning för att sedan arbeta som undersköterska under handledning i fyra månader. Reportern sa bland annat att Alex kollegor menat att de har täckt upp för honom för att han inte skulle jobba ensam. Hon sa även att det fortfarande fanns kollegor som ansåg att Alex var oerfaren och saknade tillräcklig kompetens. Avslutningsvis sa chefen bland annat att sjukhuset inte funnit några som helst skäl till att Alex inte skulle arbeta som sjuksköterska och att det inte fanns några tillbud vad gällde Alex hantering av patienter. Efter det sades följande.

(Speakerröst) – En dryg vecka efter den här intervjun säger Alex plötsligt upp sig på egen begäran och med omedelbar verkan. Att alla papperen är i ordning och att lita på dokumenten – det har vi visat inte är någon garanti mot bluffsjuksköterskor. Och om man tittar noga så finns kanske varningssignalerna där framför ögonen. För när vi nu återigen går igenom Alex CV, som han sökte jobb på hos [sjukhus], så hittar vi ett par uppgifter till som inte stämmer. Praktikplatsen han uppger i sitt CV är en helt annan än de två han nu i [sjukhusets] utredning påstår att han gjort praktik på. Och han nämner inte att han läste SFI i Sverige redan 2011 och 2012, alltså hans sista utbildningsår i [land]. Alex förklaring är att han praktiserat på flera olika sjukhus. Och [sjukhus] menar att man kontrollerat Alex så långt det var rimligt.

ANMÄLAN

Anmälaren är personen som i programmet kallas Alex. Han anför sammanfattningsvis följande.

Alex blev i programmet kritiserad, förnedrad och utpekad som kriminell. Det har gjorts en lång rad utredningar som har resulterat i att han inte längre är misstänkt. Även om anmälares identitet till viss del doldes så gavs tydliga detaljer om hans arbetsplats som gjorde att vem som helst kunde avgöra hans identitet. Sändningen har lett till många negativa konsekvenser för anmälaren såväl privat som i arbetslivet.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television AB (SVT), som anser att programmet överensstämmer med kravet på saklighet och bestämmelsen om respekt för privatlivet, anför sammanfattningsvis följande.

Anmälaren menar att SVT har avslöjat hans identitet genom att det framgick i programmet var han då arbetade. I samband med det tidigare reportaget

Sjuksköterskebluffen: Del 1 gjordes en intervju med Alex på plats utanför arbetet efter avslutat skift. Alex avidentifierades då genom fingerat namn, röstförvrängning och blurring. I denna intervju medgav han att han inte gått på skolan under hela den tid han angett för Socialstyrelsen när han skickade in sin legitimation och examensbevis. Inför publiceringen av del ett fick han intervjun utskriven och skickad till sig med samtliga påståenden som gjordes om honom i programmet. Dessa hade han inga synpunkter på. Han var införstådd med att han inte skulle bli igenkänd av en vidare krets eller igenkänd av folk på gatan. Han var dock medveten om att hans identitet skulle kunna avslöjas på hans arbetsplats eftersom Socialstyrelsen kunde agera på de uppgifter som avslöjades i programmet. Han upplyste också själv sin chef om att han var en av de utpekade personerna i *Uppdrag granskning*. Socialstyrelsen kände också till identiteterna på de personer som avslöjades och anmälde samtliga till IVO. Flera av dem, däribland Alex, polisanmälades och åklagare inledde förundersökning. Efter publiceringen av del ett hörde fler kolleger till Alex av sig till redaktionen. De hade då fått veta att Alex berättat på sin arbetsplats att det var han som medverkat i *Uppdrag granskning*.

Strax efter publiceringen av del ett intervjuade *SVT Nyheter Väst* HR-chefen på sjukhuset om Alex. Då var hans identitet så känd på arbetsplatsen att redaktionen ansåg att den kunde vara öppen inför en ansvarig på sjukhuset om vilken person det gällde. Alex hade själv berättat för redaktionen att han inte kunde jobbet när han började som sjuksköterska, men att han fick börja arbeta som undersköterska under handledning i tre månader för att lära sig grunderna. Han berättade att han var i Sverige och läste Svenska för invandrare (SFI) under sitt sista studieår.

Som framgick i det aktuella programmet fick Alex senare, trots *Uppdrag granskning*s avslöjande, ett mer avancerat jobb på sjukhuset, på en avdelning där det bedrivs högspecialiserad vård för svårt sjuka patienter. Flera läkare hörde då av sig till redaktionen. De ansåg att Alex var okvalificerad och uttryckte oro för att han arbetade under samma premisser som alla andra trots att sjukhusets ledning kände till *Uppdrag granskning*s uppgifter om hans bakgrund.

Alex anser att publiceringen har skadat hans yrkeskarriär som sjuksköterska och uppger att en ”lång rad utredningar” har lett till att han inte är misstänkt längre. Det stämmer att flera utredningar inte har lett till någonting, vilket var själva poängen i programmet, att det inte gick att komma åt problemet med de falska sjuksköterskorna. Följande tre utredningar nämndes i programmet.

1. Sjukhuset inledde en egen utredning av Alex efter det första programmet. Det noterades inte av utredningen att den tid som angavs för det sista året av Alex utbildning och den kompletterande praktiken med den tid då han flyttat till Sverige, folkbokfört sig och läste heltid på SFI. Av utredningen framgår också att praktikhandläggarna hade blivit förvarnade om att sjukhuset skulle ringa.

2. Alex anmälades till IVO. Denna utredning syftade inte till att klarlägga om Alex har gått på skolan eller inte utan hur han fungerar i sitt arbete. Eftersom det inte hade skrivits upp några avvikelser i samband med Alex arbete lades utredningen ner. IVO kontaktade inte Alex kollegor för att fråga hur han fungerade på arbetsplatsen.

3. Socialstyrelsen polisanmälde Alex och flera andra och en förundersökning gällande misstanke om brukande av osann urkund öppnades. Förundersökningen lades senare ner eftersom det potentiella brottet nu hunnit preskriberas. Alex friades alltså inte, utan det misstänkta brottet kunde inte utredas.

Ingen av ovanstående tre utredningar har motbevisat det som reportaget påstår. Alex har heller aldrig påstått för redaktionen att han gått hela sjuksköterskeutbildningen utomlands. Han har hävdad att han fick göra ett examensprov. Detta var dock inte möjligt enligt skolan, som då ändrade sin historia om Alex. Den nya versionen blev också till hans nackdel eftersom han bevisligen varit i Sverige under den tid som skolan påstod att han varit på plats i det aktuella landet.

Efter att *Uppdrag granskning* intervjuat sjukhusledningen om Alex, där det framkom att den inte fått hela bilden av hans så kallade studietid utomlands, valde han att själv säga upp sig med omedelbar verkan. Han fick kort därefter en ny tjänst som sjuksköterska inom hemsjukvården. Alex var alltså inte kvar på sjukhuset när programmet sändes och det nämdes inte i programmet var arbetet i hemsjukvården fanns. Reportaget visade att Socialstyrelsen med befintligt regelverk inte kan komma åt denna typ av fusk. I Norge där reportagen också sänts väcktes frågan direkt om att börja genomföra kunskapstest på sjuksköterskor från EU-länder före utfärdande av legitimation. I det aktuella landet där Alex studerat har avslöjandet fått regeringen där att genomföra en granskning av landets alla vårdskolor.

Alex framträdde med fiktivt namn, suddad bild och förvrängd röst. Det avslöjande som gjordes i programmet hade ett oavvisligt allmänt intresse, som SVT anser väl uppväger det obehag som publiceringen kan ha orsakat Alex. Som tidigare framkommit i yttrandet hade Alex redan i samband med det första programmet informerat sin chef om att han var föremål för *Uppdrag granskning*s granskning.

I det aktuella programmet bedömde redaktionen att det var relevant att berätta att han hade fått ett mer avancerat jobb – trots att ledningen mycket väl kände till att han varit föremål för granskning av *Uppdrag granskning* – och att det var just på en avdelning där man bedriver avancerad vård och dessutom intensivvård. Läkare som hört av sig till redaktionen hade påpekat att de ansåg att Alex placering var olämplig, men upplevt att ledningen inte lyssnade på dem. SVT anser att uppgiften om arbetsplatsen var relevant med tanke på att det handlade om en sjuksköterska med en legitimation som tillkommit på falska grunder utan att vare sig regelsystemet eller arbetsgivarens agerande räckte till för att åtgärda problemet. Det framgick också i programmet att Alex inte längre arbetar vid sjukhuset.

När det gäller möjligheten till bemötande av uppgifter i programmet hade redaktionen inför det aktuella programmet kontakt med Alex vid flera tillfällen. Ett flertal mejl utväxlades mellan den 10 och 17 januari 2020, där han informerades om vad som skulle citeras från det förra programmet angående honom och kompletterande frågor ställdes, bland annat varför han lämnat felaktiga uppgifter till sin nya chef på sjukhuset om vid vilken tidpunkt och på vilken skola hans studerat SFI. Där bifogade redaktionen ett underlag som visade tider och studienärvaro. Vid två tillfällen under samma period talade SVT med Alex på telefon. I samtalen ville han inte kommentera grundfrågan, om han gått utbildningen eller inte. Det andra samtalet ägnades därför främst åt att diskutera hur hans bemötande skulle kunna formuleras i form av en text. Därefter hörde inte Alex av sig ytterligare.

I slutet av programmet framkom Alex inställning i form av en tydlig skylt.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Det ursprungliga reportaget hade honom i fokus och det uppföljande reportaget handlade bara om honom. Att fortsätta följa en individ även efter att denna friats från samtliga utredningar, utförda av lämpliga myndigheter, innebär ett integritetsintrång. Som följd av programmet blev anmälaren uppsagd från sin dåvarande arbetsplats.

För att bättre förstå sammanhanget borde SVT ha frågat anmälarens arbetsgivare som var bättre initierade. De fick dock inte kommentera reportaget.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

En stor del av programmet handlade inte om Alex utan om förhållanden i det aktuella landet där *Uppdrag granskning*s avslöjanden hade väckt stor uppmärksamhet. I uppföljningen av de fem fall av falska sjuksköterskor från landet som omnämndes i det första programmet var det två fall som stack ut; en av dem, hade lämnat tillbaka sin legitimation, medan en annan, Alex, hade fått ett nytt och mer avancerat jobb av sin arbetsgivare trots *Uppdrag granskning*s avslöjande om han fått legitimation på falska grunder. Redaktionen hade också efter publiceringen blivit kontaktad av flera kolleger till Alex med uppgifter om allvarliga brister i hans kompetens. Det var därför naturligt för redaktionen att närmare belysa utvecklingen av just detta fall i det uppföljande programmet. I programmet intervjuades, i motsats till vad anmälaren uppger, en representant för arbetsgivaren, som också sitter i sjukhusets ledningsgrupp. Han tog Alex i försvar, trots de uppgifter från granskningen som reportern ställde honom inför. Arbetsgivaren gavs ett stort utrymme i programmet att förklara och försvara sitt beslut att omplacera Alex till en mer kvalificerad tjänst.

Det finns ett stort samhällsintresse av att legitimerade sjuksköterskor med ansvar för patienters liv och hälsa verkligen har den utbildning som yrkesrollen kräver. Att,

som i detta fall, så tydligt och välbelagt kunna peka på de brister som finns i den svenska kontrollen av detta hade ett oavvisligt allmänt intresse. Grunden till att professionen sjuksköterska har en skyddad yrkestitel i form av en legitimation är att yrket innebär ett stort ansvar. Tidigare tillhandahöll Socialstyrelsen kompetensbeskrivningen för sjuksköterskor. Numera görs det av Svensk sjuksköterskeförening. Av deras senaste upplaga med titeln ”Sjuksköterskans profession – grunden för din legitimation” från 2016 framgår bland annat att legitimationen är en garanti för att sjuksköterskan har uppnått en viss kunskapsnivå och har vissa personliga egenskaper. Genom legitimationen vet patienter, närstående och andra att sjuksköterskan är lämplig att utöva yrket. Det framgår även att sjuksköterskans befogenheter innebär ett stort ansvar och kräver självständigt arbete. Det handlar även om att en sjuksköterska ska hålla sig uppdaterad om ny forskning inom sitt område och se till att man känner till och följer de lagar och föreskrifter som reglerar sjuksköterskans arbete.

Mot bakgrund av en sjuksköterskas ansvarsställning och de uppgifter som framkom i programmet kan SVT inte finna annat än att de publiceringar som skett var motiverade av ett oavvisligt allmänt intresse.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT utöva sändningsrätten sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

SVT ska respektera den enskildes privatliv i programverksamheten om inte ett oavvisligt allmänt intresse kräver annat (15 § i sändningstillståndet).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Anmälaren var till viss del anonymiserad i programmet genom att SVT givit honom ett fingerat namn, förvrängt hans röst samt blurrat hans ansikte. Anmälaren gick trots detta att identifiera, bland annat genom vad som framkom om hans yrkestitel, vilket land han studerat i samt genom de detaljerade uppgifter som lämnades om hans dåvarande arbetsplatser. Vidare framställdes anmälaren som klandervärd i sin yrkesroll, framför allt genom de vittnesmål som fördes fram från hans tidigare kollegor. Det framkom även att anmälaren delgivits brottsmisstanke. Samtidigt framgick i programmet att arbetsgivaren försvarade anställningen av anmälaren och litade på de dokument som av reportern framställdes som missvisande. Mot bakgrund av den ansvarsställning som anmälarens dåvarande yrkesroll som legitimerad sjuksköterska utgör och de uppgifter som framkom i programmet var de uppgifter som framkom om anmälaren motiverade av ett oavvisligt allmänt

intresse. Programmet strider därför inte mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

Granskningsnämnden kan inte finna att det anmälaren anført om att han friats i samtliga utredningar medför att programmet strider mot kravet på saklighet. Vad anmälaren i övrigt anført medför inte heller att programmet strider mot saklighetskravet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Ulrika Hansson (skiljaktig), Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt, Kristina Åberg (skiljaktig) och Erik Fichtelius efter föredragning av Karin Lundin

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Karin Lundin

SKILJAKTIG MENING

Ledamöterna Ulrika Hansson och Kristina Åberg är skiljaktiga. De anser att programmet strider mot kravet på saklighet och bestämmelsen om respekt för privatlivet och att bedömningen borde ha följande lydelse.

Anmälaren var till viss del anonymiserad i programmet genom att SVT givit honom ett fingerat namn, förvrängt hans röst samt blurrat hans ansikte. Anmälaren gick trots detta att identifiera, bland annat genom vad som framkom om hans yrkestitel, vilket land han studerat i samt genom de detaljerade uppgifter som lämnades om hans dåvarande arbetsplatser.

Programmet riktar allvarliga anklagelser mot anmälaren. Granskningsnämnden anser emellertid att programmet inte med övertygande säkerhet har kunnat påvisa att den utpekade anmälares legitimation som sjuksköterska var oriktig. Inblandade myndigheter hade inte påvisat några oegentligheter och anmälares arbetsgivare ansåg inte att kritik kunde riktas mot denne. Programmet utmålar anmälaren på för vaga grunder, nämligen i huvudsak på vad före detta kollegor till anmälaren sagt om denne. Av vem och varför dessa omdömen om en arbetskamrat uttalats redovisades inte närmare i programmet. Nämnden anser därför att programmet strider mot kravet på saklighet. Nämnden anser också att programmet strider mot

bestämmelsen om respekt för privatlivet i sändningstillståndet och att det inte finns ett oavvisligt allmänt intresse att åsidosätta detta krav i det här fallet.

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.